

tepav

türkiye ekonomi politikaları araştırma vakfı

2010 Yılına Girerken Bosna-Hersek

Erhan Türbedar
Dış Politika Analisti

TEPAV Değerlendirme Notu
Aralık 2009

2010 Yılına Girerken Bosna-Hersek

2009 yılı Bosna-Hersek açısından kayıp bir yıl olmuştur. Sırbistan, Makedonya ve Karadağ vatandaşlarına tanınan Avrupa Birliği (AB) ülkelerine vizesiz giriş hakkı Bosna-Hersek'e tanınmamıştır. Reformlarda gerekli ilerleme görülmediğinden NATO'ya Üyelik Eylem Planı Bosna-Hersek'e sunulmamıştır. Ekim 2009'da başlayan Butmir görüşmeleri çıkmaza girdiği için, Bosna-Hersek'te ihtiyaç duyulan anayasa değişikliği gerçekleştirilememiştir. 2010 bir seçim yılı olduğu için ise önümüzdeki aylarda ülkedeki milliyetçi retoriğin şiddetlenmesi beklenmektedir.

Bosna-Hersek'i daha işlevsel bir devlete dönüştürmeyi amaçlayan ve Butmir görüşmelerine arabuluculuk eden Washington ile Brüksel, ülkede anayasa değişikliğinin gerçekleştirilmesi doğrultusunda 2010 yılının ilk altı ayı boyunca ısrarlı bir tutum sergileyeceklerini anons etmiştir. Ancak bu sefer Batılılar Bosna-Hersek'e önerilen anayasa reformu paketinin tamamı üzerinde değil, daha küçük bir kısmı üzerinde uzlaşılması için baskı yapacaktır. Washington ve Brüksel'in anayasa değişikliğine ilişkin çıtayı bu şekilde daha düşük seviyeye çekmeye hazırlanıyor olması, Bosnalı Sırpların lideri Milorad Dodik'in zaferinden başka bir şey değildir.

Dodik bir devlet olarak Bosna-Hersek'in güçlenmesine neden olacak bütün anayasa değişikliklerine baştan beri karşı çıkmıştır. Çünkü Dodik, başbakanı olduğu ve kendi siyasi oyuncağı olarak kullandığı Sırp Cumhuriyeti'nin statüsünü adım adım bağımsız bir devlete dönüştürme hayaliyle yaşamaktadır. Bosna-Hersek devletinin ise uluslararası toplum tarafından kendilerine dayatılmış olduğunu söylemektedir. Dodik, Butmir görüşmelerinde Batılılara kendi işine gelenleri kabul ettirebilmek için, Bosna-Hersek'in NATO ve AB'ye bütünleşme sürecini referandumlar yoluyla engelleyebileceği tehditlerinde bulunmaktadır. Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığı'nın Sırp üyesi Nebojša Radmanović ve Bosna-Hersek'in Sırp asıllı Başbakanı Nikola Špirić ise son zamanlarda Dodik'in sözünden hiç çıkmadıklarını daha açık bir şekilde belli etmektedir.

Dodik'in uzlaşmaz ve gerginliği tırmandıran tavırları karşısında Batılılar çaresizmiş gibi durmaktadır. AB izlediği politikalarla Sırp Cumhuriyeti'nde netice alamamaktadır. Buna rağmen, tek başına başaramayacağını bile bile, Brüksel Bosna-Hersek diplomasisinde ABD'yi gölgede bırakmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan, hangi konu olursa olsun, Sırp Cumhuriyeti'nin arkasında Rusya durmakta ve Batıya meydan okumaktadır. Bu yöndeki gelişmeleri ise Dodik, otoritesini daha fazla güçlendirmek doğrultusunda başarılı bir şekilde kullanmaktadır. İşin ilginç tarafı Dodik Bosnalı Hırvatlar arasında da gittikçe daha çok itibar görmektedir. Federasyon içinde "Boşnakların gölgesinde" kaldıklarına ve kendilerini yeterince ifade edemediklerine inanan Bosnalı Hırvatlar, Hırvatlar için üçüncü bir entitenin oluşturulmasını öneren Dodik'e minnet duymaktadır.

Türkiye işte böyle bir ortamda Bosna-Hersek'teki siyasi tıkanıklığı gidermeye ve ülkenin ihtiyaç duyduğu reformları desteklemeye çalışmaktadır. Bosna-Hersek'teki sorunu tek başlarına halledebilecekleri yanılısıyla hareket eden Batılılar, Butmir görüşmelerine katkı sağlayabilecek durumda olan Türkiye ve Rusya'yı arabulucular arasına davet etmemiştir. Buna rağmen, Bosna-Hersek'in içinden geçmekte olduğu hassas sürecin karşısında seyirci kalmaya razı olmayan Türkiye, Bosna-Hersek'e yönelik bir diplomatik atak başlatmıştır. Ankara önce Belgrad ile Saraybosna'nın birbirine yakınlaştırılmasını amaçlayan adımlar

atmıştır. Bu kapsamda Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Sırbistan ve Bosna-Hersek’li meslektaşlarıyla ayda bir üçlü toplantı için bir araya gelme geleneğini başlatmıştır. 12 Aralık 2009’da Hırvatistan’ı ziyaret eden Davutoğlu, Hırvatistan ve Bosna-Hersek’li meslektaşlarıyla da üçlü görüşme geleneğinin temellerini atmıştır. Anlaşıldığı üzere, Türkiye Belgrad’ın Bosnalı Sırlar, Zagreb’in ise Bosnalı Hırvatlar üzerindeki nüfuzundan istifade etmek suretiyle, Bosna-Hersek’teki durumu istikrarlı kılmaya çalışmaktadır.

Bosnalı Sırlar Türkiye’nin arabuluculuk çabalarından rahatsız olduklarını açık bir şekilde belli etmektedir. Diğer taraftan Belgrad Dodik’e daha yapıcı bir tavır sergilemesini önerse bile, Dodik muhtemelen bilinen tavrını sürdürmeye devam edecektir. Bosna savaşı yıllarında bile Bosnalı Sırlar’ın Belgrad’dan gelen talepleri karşılıksız bıraktığı olmuştur. Sırp Cumhuriyeti şu anda adeta “devlet içinde devlet”i andıran düzeyde yetkilere sahiptir. Anayasa değişikliğine ilişkin görüşmelerde yapıcı olmak, Sırp Cumhuriyeti’nin yetkilerinden bazı tavizler vermek anlamına geleceği için, Dodik söz konusu görüşmeleri elinden geldiğince sabote etmeyi sürdürecektir. Kaldı ki Belgrad da Sırp Cumhuriyeti’nin yetkilerinin herhangi bir şekilde sınırlandırılmasına karşı çıkmaktadır. Ayrıca, Karadağ ve Kosova’nın bağımsızlık ilanlarının etkisiyle, Sırp Cumhuriyeti sorununu yeniden alevlendirenin bir önceki Sırbistan Hükümeti olduğu bilinmektedir.

Belgrad’ın aksine, Hırvatistan son yıllarda Bosnalı Hırvatlara ülkelerinin Bosna-Hersek, başkentlerinin ise Zagreb değil, Saraybosna olduğunu hatırlatıp durmaktadır. Bu yöndeki tutumlarıyla Hırvatistan, Balkanlar’daki barış ve güvenlik ortamının sağlanmasında kilit önemde bir ülke olabileceğini ispatlamıştır. O yüzden Bosna-Hersek’e karşı izlediği politika çerçevesinde Ankara’nın Zagreb ile de bir ittifak ilişkisine girmiş olması son derece anlamlıdır. 1993 yılında Boşnaklar ile Bosnalı Hırvatlar arasında beliriveren çatışmaların sona erdirilmesi konusunda da, Türkiye benzer bir strateji izlemiş ve Hırvatistan ile ortak girişimlerde bulunmuştur. O dönemde Hırvatistan ile Türkiye arasında iyi ilişkiler olmasaydı, Bosna-Hersek’te genel barış ortamını sağlamak o kadar kolay olmayacaktı.

Geçmişten ders çıkartarak, belki de Ankara Bosna-Hersek’in üç kurucu etnik grubunu eşanlı olarak ortak bir dilde buluşturmaya çabalayacağına, Zagreb’le birlikte önce Boşnaklar ile Bosnalı Hırvatlar arasında var olan sorunların giderilmesine yatırımda bulunmalıdır. Boşnak-Hırvat uzlaşması sağlandıktan sonra, Bosnalı Sırları da içerecek olan daha geniş bir uzlaşma ortamı için arabuluculuk faaliyetlerine devam edilebilir. Yine de Türkiye’nin Bosna-Hersek’teki işi kolay olmayacaktır. Çünkü 2010 Bosna-Hersek açısından seçim yılı olacağı için, ülkede etnik bazlı siyaset hız kazanacak, siyasiler etnik bölünmüşlükten siyasi prim yapmaya çalışacaktır. Siyasilerin kontrolü altında kalan medya kaynakları ise ülkedeki etnik nefret ortamını sürekli canlı tutacaktır. Bu yüzden, tam bir başarı elde edilmek isteniyorsa, Bosna-Hersek diplomasisi yürüten bütün dış aktörler eninde sonunda daha büyük bir dayanışma içinde hareket etmek zorunda kalacaktır.